

ETELÄ-POHJANMAAN ELY-KESKUKSEN SEKÄ ETELÄ-POHJANMAAN TE-TOIMISTON YHTEINEN LAUSUNTO

Viite: Lausuntopyyntö; luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle ns. omatoimisen työnhaun mallista (täydentää hallituksen esitystä HE 93/2018 vp)

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt yllä mainituilta tahoilta lausuntoa julkisista rekryointipalveluista ja osaamisen kehittämispalveluista annetun lain ja työttömyysturvalain muuttamisesta koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Esitys koskee ns. omatoimisen työnhaun mallia.

YLEISTÄ

Lakiluonnoksen yleiset tavoitteet, kuten asiakkaiden omatoimisuuden ja aktiivisuuden lisääminen, työpaikkojen tehokkaampi täyttö ja sitä kautta kohtaanto-ongelmien väheneminen, ovat tavoittelemisen arvoisia asioita. Lakiluonnos kokonaisuutena on kuitenkin hieman sekava ja sisältää paljon yksityiskohtia asiakkaan palveluprosessin näkökulmasta. Asiakkaan palveluprosessi on asiakkaalle itselleen vaikeaselkoinen. Luonnos pitää sisällään myös paljon poikkeuksia/harkintaa sisältäviä osioita, jolloin yhdenvertaisen kohtelun haaste tulee virkamiehillekin olemaan kova haaste.

Asiakaspalveluihin liittyviä ilmoitus/seurantatehtäviä siirtyisi enenevässä määrin asiakkaille itselleen, mutta monimutkainen prosessi tuo TE-toimistoille runsaasti lisätehtäviä. Erityisesti viestintään ja TE-toimistoihin suuntautuviin yhteydenottoihin, seurantaan ja työttömyysturvaan liittyvät tehtävät lisääntyvät.

TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Lakiluonnoksessa on tarkasteltu taloudellisia vaikutuksia pelkästään asiakkaiden työttömyysetuuk-sien ja karenssien kautta. Tarkastelussa tulisi huomioida enemmän myös se, että saavatko kaikki työnantajat asiakkaiden omatoimisuudesta ja tehdyistä työtarjouksista huolimatta (ei velvoittavia) tarvitsemansa työvoiman: Luotetaanko siihen, että asiakkaat itse aktiivisesti hakeutuvat kaikenlai-siin työpaikkoihin. Myös koulutuspaikkojen tehokas täyttö on iso yhteiskunnallinen kysymys.

VAIKUTUKSET VIRANOMAISTOIMINTAAN

Lakiluonnoksen arvioinnissa todetaan: "Seuraamusjärjestelmän muutosten kokonaisvaikutuksia on vaikea ennakoida" Seuraamukset ovat lievempiä, mutta niiden todennäköisyys kasvaa ja niitä asetetaan aiempaa enemmän.

Suunniteltu uudistus lisää TE-toimistojen hallinnollista työtä, seurantaa ja työttömyysturvatehtäviä: Esimerkiksi työpaikkojen hakematta jättäminen; muistutus-määräaika 10/15 päivää-määräaika 20/30 päivää-työttömyysturvan menetys toistaiseksi. Kun hallinnolliset tehtävät kasvavat, TE-toimistojen resurssien väärä painotus hallinnolliseen työhön lisääntyy. Kokonaisuudesta muodostuu sekava kuva niin asiakkaille kuin muillekin tahoille. Asiakkaiden hämmennys lisääntyy ja lisää huomattavasti yhteydenottoja ja siten myös viranomaistyötä.

Nykyisessä suhdannetilanteessa työnhakijoiden määrä on vähentynyt: Tosin asiakaskunta on entistä haasteellisempaa. Entä kun hakijamäärät kasvavat, ja työpaikat vähenevät, miten lakiluonnos siinä tilanteessa toimii ja viranomaiset kykenevät suoriutumaan kokonaisuudesta?

Myös verkkopalvelujen toimivuus ja asiakkaiden verkkotaitojen puute askarruttavat. Toimivatko verkkopalvelut toivotulla tavalla? Jos palvelut eivät toimi, onko seurauksena kaaos, jota kukaan ei hallitse? Meillä on jo nyt haasteellinen joukko työttömiä, joiden digitaidot eivät vastaa ohjelmistojen käytön hallintaa.

VAIKUTUKSET TYÖLLISYYTEEN

Työ- ja koulutustarjousten velvoittavuuden poistumisen arviointi on haastavaa. Mikä kokonaismerkitys sillä tulee olemaan työttömyyksien keston ja työvoiman saatavuuteen ainakin tietyille aloille/työpaikkoihin? Saavatko oppilaitokset riittävästi opiskelijoita tarjolla oleviin työvoimakoulutuksiin? Toimivatko työmarkkinat tehokkaammin uudistuksen jälkeen? Lisääntyykö työllistyminen, kun tarjousten velvoittavuudesta luovutaan? Nähtäväksi jää aktivoituvatko henkilöt enemmän. Huoli on kuitenkin siitä, löytyykö tekijöitä vähemmän suosittuihin tai osa-aikaisiin työpaikkoihin sekä koulutuksiin. Moni toimiala kärsii työvoimapulasta. Vaikuttaako muutos erityisesti myös maakuntien reuna-alueiden työvoiman saatavuuteen, kun velvoitetta ei ole?

Koulutustarjousten velvoittavuuden pois jääntiä ei pidetä tarkoituksenmukaisena. Asiakkaat tarvitsevat koulutuspalveluja, mutta vain pieni osa asiakkaista ja yleensä ne aktiivisimmat hakeutuvat koulutuksiin. Asiakkaat, joiden osaamista pitäisi erityisesti parantaa, eivät omatoimisesti hakeudu koulutuksiin. Suunnitelmassa sitova sopiminen on jäykkä menetelmä, kun koulutuksia avautuu pitkän vuotta, välillä hyvin nopeallakin aikataululla. Saadaanko vähemmän suosittu työpaikat ja koulutuspaikat täyttymään uudella toimintamallilla, kun sekä osaan työ- ja koulutuspaikkoja on jo nyt haastavaa löytää osallistujia? Jos työllistymissuunnitelmaan lisätään velvoittavuutta, ei suunnitelman jatkuva päivittäminen ole mahdollista.

VAIKUTUKSET TYÖTTÖMIIN

Työttömien näkökulmasta työttömyysturvan seuraamusjärjestelmä on ollut tähänkin saakka vaikeaselkoinen. Uusista seuraamuksista ja työnhakijan oikeuksista ja velvollisuuksista joudutaan viestimään niin valtakunnan tasolla kuin asiakaskohtaisesti todella paljon. Asiakkaan näkökulmasta oma-toimisen työnhaun vaade ja aktiivimalli sekoittuvat keskenään ja kokonaisuus voi näyttäytyä epäselvänä. Pärjääjä-asiakkaat pärjäävät, mutta enemmän henkilökohtaista tukea tarvitsevat vähintään hämmentyvät.

YKSITYISKOHTAISET HUOMIOT

Laki julkisista rekryointipalveluista ja osaamisen kehittämispalveluista

8§ Työnhaun käynnistäminen

Työnhaku käynnistyy verkkopalvelujen kautta ja palvelutarve arvioidaan digitaalisesti. Myös työllistymissuunnitelma laadittaisiin verkkopalveluissa.

Verkkopalvelujen palvelutarvearviota tulee täydentää / kehittää siten, että tekoäly pystyy luotettavasti arvioimaan asiakkaan työ- ja toimintakykyä ja työnhakuvalmiuksia. Kokemus on osoittanut, että asiantuntijan laatima palvelutarvearvio on tämän tyyppisessä arvioinnissa todenmukaisempi mm. siksi ettei asiakas anna tarvittavia tietoja verkkopalveluissa. Erityisen tärkeä olisi tunnistaa enemmän tukea tarvitsevat riittävän ajoissa, jolloin he saisivat tarvitsemaansa henkilökohtaista palvelua.

12 a § Omatoiminen työnhaku

Työnhaun valmiuksien arviointi- Vaatimus hakea neljää työpaikkaa: Ovatko arviointikriteerit ja-tavat yhdenmukaisia koko maassa?

Samoin työ- ja toimintakyvyn arviointiin ja mittareihin tulee kiinnittää erityistä huomiota, jos sen perusteella asiakasta ei edellytetä omatoimiseen työnhakuun. Esityksen mukaan työnhakija voi jättää hakematta työmahdollisuuksia sellaisilla viikoilla, jolloin hän on työkyvytön. Jos sairaslomalla oleva / työkyvytön kuitenkin ilmoittaa olevansa valmis työhön - saadakseen työttömyysetuutta - onko hän myös velvollinen omatoimiseen työnhakuun? Kaiken kaikkiaan työ- ja toimintakyvyn arviointi on vaativaa asiantuntijatyötä, ellei ainoana arviointivälineenä käytetä lääkärin laatimaa lausuntoa työkyvyttömyydestä / sairaslomasta?

Haetut paikat tulisi olla sellaisia, että työnhakijalla on todellinen mahdollisuus työllistyä kyseiseen paikkaan. Tässä tulee väistämättä näkemyseroja TE-toimiston ja asiakkaan kanssa. Miten arvioidaan perusteeton hakemus?

On paikkoja joihin vaikea löytää tekijöitä vähäiselläkään koulutuksella tai kokemuksella. Miten asiakkaita ohjataan tehokkaasti näihin paikkoihin, joita on runsaasti tarjolla? Miten näiden alojen työnantajat löytävät työntekijänsä? Esitys nojaa vahvasti työnhakijan näkökulmaan, työmarkkinoiden ja työnantajien palvelutarpeet eli osaavan työvoiman saaminen saattaa hankaloitua.

Jos henkilö tarvitsee tukea työnhakuun ja työllistymiseen, olisi hakuvelvollisuus matalampi tai sitä ei olisi ollenkaan. Tähän vaikuttaisi myös alueen työmarkkinatilanne ja mahdoll. ammattisuoja. Lakiluonnos on tältä osin hyvin haastava, jos tavoitellaan tasapuolista ja yhdenvertaista asiakkaiden kohtelua. Lakiluonnos sisältää paljon harkintaa, joka jää TE-toimiston asiantuntijoiden päätettäväksi.

Työmahdollisuuksien hakemisena pidettäisiin myös työhakemusten tekemistä, suoria yhteydenottoja työnantajiin, osallistumista rekytapahtumiin ja ilmoittautumista rekryfirmoihin. Seurannan ja asiakasviestinnän kannalta em. toimintatapaa on hankala todentaa.

12 a § Omatoimisen työnhaun seuranta

Hakija ilmoittaisi omatoimisesta työnhausta ensisijaisesti verkkopalveluissa kuukauden välein. Omatoimisen työnhaun seuranta perustuisi hakijan itse ilmoittamiin tietoihin: työhakemuksia ei maa-kunta/palveluntuottaja tarkistaisi säännönmukaisesti. Edellyttääkö toimintatapa kuitenkin jossain vaiheessa seurantaa vai hoitaako digitekniikka seurannan ja muistutuksen? Onko digijärjestelmät tähän valmiita? Seurataanko työllistymissuunnitelmassa sovittuja asioita vain 3 kk:n välein?

Työttömyysturvaseuraamukset tulevat porrastetusti: Toimintatapa edellyttää tiettyä seurantaa, jotta lausuntopyynnöt tulee tehdyksi: Ellei kyseessä ole automaattilausunnot.

Seinäjoella 24.08.2018

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

Etelä-Pohjanmaan TE-toimisto

Marjut Leppänen

Leena Tuohimaa-Kari

yksikön päällikkö

TE-toimiston johtaja

yrittäjä- ja työvoimayksikkö